

Προτάσεις για μία τολμηρή αναθεώρηση

του Νικολάου Α. Γ. Λιναρδάτου
Πρώην Βουλευτού

Μετά τις σκέψεις μου για το ισχύον Σύνταγμα που δημοσιεύθηκαν πρό 15ημέρου, έρχομαι τώρα στο διά ταυτα. Τι θά ήθελα και θά επερίμενα να προταθεί και να ψηφισθεί κατά την επερχόμενη τρίτη αναθεώρηση του Συντάγματος; (Άρκετές από τις προτάσεις που θά ακολουθήσουν περιέχονται στη σειρά επιφυλλίδων που ανέφερα πιο πάνω). Θά ήθελα λοιπόν (ή παρουσίαση γίνεται στον ένεστώτα και στην όριστική για πιά εύκολη κατανόηση. Μήν τρομάξετε λοιπόν. Τά περιγραφόμενα δέν έγιναν ακόμη και τά βλέπω πολύ δύσκολο να γίνουν. Πρέπει να βρεθεί μία άκρως άνιδιοτελής και άνουστερόβουλη Κυβέρνηση, πράγμα όχι και τόσο εύκολο):

Λειτουργούν παράλληλα δύο νομοθετικά σώματα, η Βουλή (μέ 200 μέλη) και η Γερουσία (έως 100 μέλη). Και τά δύο άσκούν νομοθετική λειτουργία. Για να γίνει νόμος ένα νομοσχέδιο συζητείται και ψηφίζεται από τά δύο σώματα. Σε περιπτώσεις διαφωνίας επιχειρείται άρση αυτής με διάλογο και διάθεση συμβιβασμού. Και τά δύο νομοθετικά σώματα έχουν νομοθετική πρωτοβουλία. Η Κυβέρνηση απολαύει της εμπιστοσύνης και των δύο νομοθετικών σωμάτων.

Εισάγεται πάγιο έκλογικό σύστημα για τή Βουλή στη βάση του γερμανικού συστήματος. Έκατό βουλευτές εκλέγονται άναλογικά με τή δύναμη των κομμάτων από λίστες, τίς όποιες καρτίζονται με κάποια δημοκρατική και άξιοκρατική διαδικασία τά κόμματα. Οί έκατό άλλοι εκλέγονται με πλειοψηφικό σύστημα σε μικρές (μιάς ή δύο έδρων) περιφέρειες. (Οί έκλογικές περιφέρειες δεκάδων έδρων, όπως ισχύει τώρα, αποτελούν πρόσκληση προς διαφθορά και πελατειακές σχέσεις, οικονομικών παραγόντων με βουλευτές, όχι βουλευτών με ψηφοφόρους).

Οί γεροισιαστές εκπροσωπούν τούς νομούς της χώρας (μία έδρα άνά νομό άσχετως πληθυσμού), κοινωνικές ομάδες και ομάδες συμφερόντων (έργάτες, υπαλλήλους, έργοδοτές, επιχειρηματίες, επαγγελματίες κ.ά.). Περιλαμβάνονται και μερικά ισόβια μέλη, όπως πρώην Πρόεδροι τής Δημοκρατίας, πρώην Πρωθυπουργοί.

Η θητεία τής Βουλής είναι τετραετής και υπό όριόμενες συνθήκες και προϋποθέσεις η Βουλή διαλύεται κατόπιν πρωτοβουλίας του Πρωθυπουργού ή του Προέδρου τής Δημοκρατίας. Η Γερουσία εκλέγεται για πέντε έτη και δέν διαλύεται πρόωρα. Οί εκπροσωπούντες τούς νομούς γεροισιαστές εκλέγονται με πλειοψηφικό σύστημα, οί υπόλοιποι με τόν πιο πρόσφορο τρόπο. Έτσι δέν είναι πιθανή ή σύμπτωση να κυριαρχεί ένα κόμμα και στά δύο σώματα, παράλληλα δε εξασφαλίζεται κάποια συνέχεια στην πολιτική ζωή τής χώρας.

Οί πρόεδροι των δύο νομοθετικών σωμάτων και τά επιλεγόμενα ως ύπουργοί ή ύφυπουργοί μέλη αυτών αποβάλλουν τή βουλευτική ή γεροισιαστική ιδιότητά τους άντικαθίστάντο για όσο χρόνο άσκούν άλλα καθήκοντα, από έπιλαχόντες άναπληρωματικούς συναδέλφους τους. Έξασφαλίζεται με σαφείς και συγκεκριμένες προβλέψεις τό δικαίωμα και ή ύποχρέωση των βουλευτών και των γεροισιαστών να ψηφίζουν κατά συνείδηση. Ύποχρεωτική ψήφος μπορούν να ζητούν τά κόμματα από τά μέλη τους μόνο όταν πρόκειται για τήν έγκριση του προϋπολογισμού ή σε περιπτώσεις ψήφου εμπιστοσύνης και δυσπιστίας προς τήν Κυβέρνηση.

Με τήν παράταση του χρόνου συζητήσεως των νομοσχεδίων, τήν όποία θά έχουν ώς συνέπεια οί προτεινόμενες νέες ρυθμίσεις, θά επιταθεί ένα μόνιμο πρόβλημα του συντάγματός μας. Ψηφίζονται κατ' έτος έκατό περίπου νόμοι. Οί ημέρες νομοθετικού έργου τής Βουλής είναι στον ίδιο χρόνο έκατόν πενήντα περίπου. Άρα για κάθε νομοσχέδιο άναλογεί κατά μέσον όρο χρόνος συζητήσεως και ψηφίσεως μιάς και μισής ημέρας. Χρόνος θεαίως τελείως άνεπαρκής. Γι' αυτό και στην προηγούμενη αναθεώρηση περιελήφθη διάταξη, με τήν όποια προβλέπεται ότι «τό νομοθετικό έργο... μπορεί να άσκείται και από τίς διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές» (άρθρο 70 παρ. 2). Αυτές οί επιτροπές (είναι 50μελείς) μπορεί, όταν άσκούν νομοθετικό έργο, να άποφασίζουν (άρθρο 39 παρ. 6 του Κανονισμού τής Βουλής) ακόμη και με τή θετική ψήφο

μόνο των δύο πέμπτων των μελών τής (20 βουλευτών), τό ένα δέκατο πέμπτο δηλαδή του συνολικού άριθμού των μελών τής Βουλής, των άντιπροσώπων που εξέλεξε ό λαός για να νομοθετούν. Αυτό έγώ τό λέω αυτοκατάργηση τής Βουλής ως νομοθετικής λειτουργίας.

Τώρα, ποιά μπορεί να είναι ή λύση; Δέν είναι δύσκολο να βρεθεί, γιατί από πολλά χρόνια τήν εφαρμόζουν χώρες με μακρά και πραγματική δημοκρατική άγωγή και παράδοση, όπως π.χ. ή Σουηδία. Έτσι θά μπορούσε να περιληφθούν στο Σύνταγμα διατάξεις, οί όποιες καθορίζουν περιοριστικά τά θέματα και τίς σχέσεις, που ρυθμίζονται με νόμο, που ψηφίζονται δηλαδή από τό Κοινοβούλιο. Όσα δέν έμπίπτουν σε αυτόν τόν περιορισμένο κύκλο ρυθμίζονται με άποφάσεις κάποιων διοικητικής ή κυβερνητικής άρχής (προεδρικά διατάγματα, άποφάσεις ύπουργικού συμβουλίου, ύπουργικές άποφάσεις κ.λπ.).

Θέματα που νομοθετούνται, κατά τό Σουηδικό σύνταγμα (Όργανο τής Κυβερνήσεως, κεφάλαιο 8), είναι κατά πρώτων και κύριο λόγο τά άναφερόμενα στα βασικά (άτομικά και κοινωνικά) δικαιώματα και έλευθερίες.

Νόμοι άπαιτούνται για ρυθμίσεις που άναφέρονται στην προσωπική κατάσταση των πολιτών και στις μεταξύ τους προσωπικές και οικονομικές σχέσεις. Στίς ρυθμίσεις αυτές περιλαμβάνονται:

1. Διατάξεις περί ίθαγενείας.
2. Διατάξεις που άφορούν τό δικαίωμα οικογενειακού όνόματος, τόν γάμο, τίς σχέσεις γονέων και τέκνων, τίς διαθήκες και τά περί κληρονομίας, τίς οικογενειακές έν γενέει ύποθέσεις.
3. Διατάξεις που ρυθμίζουν τά δικαιώματα επί τής κινητής και άκινήτου περιουσίας, τίς μισθώσεις που άφορούν έταιρείες, σωματεία, ένώσεις και ιδρύματα.

Με νόμους ρυθμίζονται θέματα άναφερόμενα στις σχέσεις μεταξύ πολιτών και δημοσίας διοικήσεως, στην διοικητική άιαιρηση τής χώρας, στην λειτουργία και έξουσία τής Κυβερνήσεως και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως.

Καθορίζονται θέματα, για τά όποια ή κοινοβουλευτική άντιπροσωπεία έξουσιοδοτεί τήν Κυβέρνηση να εκδίδει κανονιστικές πράξεις.

Είναι θεσπαιο πώς με τέτοιες μεταρρυθμίσεις θά ξελαφρώσει ό όγκος του νομοθετικού έργου με αυτόματο αποτέλεσμα τήν ποιοτική βελτίωσή του και θά δινόταν έπαρκής χρόνος για σοβαρή συζήτηση του προϋπολογισμού του κράτους. Όπως γίνεται σήμερα (μέσα σε πέντε ήμρες) πρόκειται για κοροϊδία.

Μεταβατικώς θά πρέπει να προβλέπεται ότι οί νόμοι, που ισχύουν τώρα και ρυθμίζουν θέματα, για τά όποια κατά τίς νέες διατάξεις δέν χρειάζεται να περιβάλλονται τή μορφή τυπικών νόμων, θά τροποποιούνται ή θά καταργούνται στο μέλλον με προμήκουσες κατά περίπτωση διοικητικές πράξεις.

Άλλο συστατικό ενός ύγιους κοινωνικού περιβάλλοντος είναι ή σταθερότητα του νομικού πλαισίου, μέσα στο όποιο διαβίω και δρ ά έλεύθερος πολίτης. Για να είναι έλεύθερος. Προς ένίσχυση τής σταθερότητας αυτής ένδεικνυται ή δημιουργία κατηγορίας ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων, οί όποιες θά έχουν αύξημένη ισχύ. Θά μπορούσαν να όνομαστούν ψηφίσματα, θεσπίσματα, ύπερνόμοι ή όπωσδήποτε άλλως ήθελε κριθεί κατάλληλο.

Τά νομοθετήματα αυτά έγκρίνονται με διαφορετική από τόν άπλό νόμο διαδικασία (π.χ. αύξημένη πλειοψηφία) και με άνάλογη διαδικασία τροποποιούνται ή καταργούνται (παράδειγμα έπιτυχούς αποτελεσματικότητας νόμων αύξημένης συνταγματικής ισχύος άπετέλεσε ό νόμος 2687/1953 περί κινήτρων και διασφαλίσεων ξένων ιδιωτικών επενδύσεων). Θά βοηθούσε τήν εύνομία τής χώρας άν ρυθμίζονταν, με τέτοια

νομοθετήματα, θέματα (ή άναφορά είναι ένδεικτική) έχοντα σχέση με τίς ανεξάρτητες διοικητικές άρχες, τίς δημόσιες ύπηρεσίες, τά μαζικά μέσα έπικοινωνίας, τή φορολογία, τίς ιδιωτικοποιήσεις, τίς οικονομικές επενδύσεις).

Έδω με κάποια κατάλληλη φράση, θά ήταν τό τέλος τής ανάλυσεως, τήν όποία είχα κατά νου. Άπό τή σύντομη βουλευτική μου έμπειρία είχα οδηγηθεί και καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τό μεγάλο πρόβλημα τής δημοκρατίας μας είναι ή ύποβάθμιση και ό ύποβιθασμός του ρόλου του κοινοβουλίου, κυρίως ως προστάτη και ύπερασπιστή των έλευθεριών του πολίτη. Αυτό τό μήνυμα ήταν ή πρόθεσή μου και αυτό έπιχείρησα να μεταδώσω.

Στό συνταγματικό μας όμως περιβάλλον ύπάρχουν και πολλά άλλα ζητήματα, με τά όποια δέν είχα σκοπό να καταπιστώ. Ύπάρχουν πολλοί άλλοι, έλπίζω, που θά τά άνακινήσουν. Δέν μου έρχεται όμως να άφήσω τήν εύκαιρία αυτής τής συγγραφής χωρίς ένα-δύο ακόμη σχόλια, όταν μάλιστα ύπάρχει και άφορμή.

Τό Σάββατο 20 Μαΐου ό πρώην Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Μητσοτάκης έδωσε ένδιαφέρουσα συνέντευξη στην ΝΕΤ. Μεταξύ των άλλων, που από έτών προτείνει με έπιμονή ό κ. Μητσοτάκης είναι ή άμεση από τόν λαό έκλογή του Προέδρου τής Δημοκρατίας. Έχοντας πηγή τής έξουσίας του τή λαϊκή προτίμηση και ψήφο, τήν ίδια δηλαδή με τήν τής κοινοβουλευτικής άντιπροσωπείας, ό Πρόεδρος άποκτά δύναμη έξισορροπήσεως τόση με τή νομοθετική έξουσία, όσο και με τόν άλλο πόλο έκτελεστικής έξουσίας, τήν Κυβέρνηση (τόν πρωθυπουργό).

Τήν άμεση έκλογή του Προέδρου τής Δημοκρατίας είχε σχεδιάσει να προτείνει σε ένδιαφέρουσα εισήγησή του ό μακαρίτης καθηγητής Βαγγέλης Κ. Βολουδάκης, γραμματέας του ύπουργικού συμβουλίου επί κυβερνήσεων Τζ. Τζαννετάκη, Ξ. Ζολώτα και Κ. Μητσοτάκη. Τήν εισήγηση είχε συντάξει ως μέλος άτυπης επιτροπής έπεξεργασίας τής συνταγματικής αναθεώρησεως του 1993 και έπρόκειτο να ύποβάλει στην έπιτροπή αυτή, πράγμα που δέν έγινε λόγω τής πολιτικής κρίσεως που όδήγησε στην παραιτήση τής Κυβερνήσεως. Ός γραμματέας του ύπουργικού συμβουλίου, ό Β. Βολουδάκης επέβαλε ύποδειγματική τάξη και εύρυθμία στην λειτουργία του ύπουργικού συμβουλίου (παρέλαβε από τήν προηγούμενη ΠΑΣΟΚική Κυβέρνηση χαοτικό μηδέν). Η εισήγηση εκδόθηκε σε βιβλίο 234 σελίδων τό 1996 (εκδότης Άντ. Ν. Σάκκουλας) με τόν τίτλο «Σχεδίασμα για μία εύρεια και ριζική συνταγματική αναθεώρηση».

Η αναθεώρηση του 1993 δέν έγινε. Έγινε όμως ή θολή και άμήχανη, όπως τήν έχαρκτήρισε ό καθηγητής Νίκος Κ. Άλιθιζάτος, αναθεώρηση του 2001. Του κ. Άλιθιζάτου επ' εύκαιρία θά επικαλεσθώ, έστω και κάπως έκτός τόπου, μιά καιρία, έν σχετική με τή συλλογιστική μου, παρατήρηση: «Άν κριθεί ότι έν όψη των έμπειριών τής δεύτερης τετραετίας του ΠΑΣΟΚ και του Όνάσειου, ό κίνδυνος μίας άνεξέλεγκτης και άλαζονικής μονοκομματικής πλειοψηφίας, όσο άπόμακρος και άν φαίνεται πλέον, εξασκολεται να είναι μεγάλος, τότε ή αναθεώρηση θά πρέπει να είναι θαθεία, ώστε να θεσπισθούν αντίβαρα σε αυτό που ό Τοκβιλ όνόμαζε πιθανή τυραννία τής πλειοψηφίας. Θά χρειασθεί, δηλαδή, και όρισμένες έξουσίες από αυτές που του άφαίρεθηκαν, να ξαναδοθούν στον Πρόεδρο τής Δημοκρατίας (πρωτίστως ή διάλυση τής Βουλής). Και Συνταγματικό Δικαστήριο ένδεχομένως να ιδρυθεί για τόν άποτελεσματικότερο έλεγχο τής συνταγματικότητας των νόμων. Και ή θέση τής αντιπολιτεύσεως να ένισχυθεί στη Βουλή, ώστε οί νόμοι να μήν ψηφίζονται τόσο «εύκολα». Και τέλος τό έκλογικό σύστημα να καταστεί άναλογικότερο...» (Νίκος Κ. Άλιθιζάτος, Ό Άβέθαιος Έκσυγχρονισμός, έκδ. ΠΟΛΙΣ, 2001).

Ός προσωρινή (γιατί θά ακολουθήσει ένα πολύ σύντομο σχόλιο περί παιδείας) σύνοψη θά χρησι-

μοποιήσω μιά, έκ πρώτης όψεως άντιφατική πρόταση του Hayek: «We owe our freedom to restraints of freedom» (όφειλουμε τήν έλευθερία μας σε περιορισμούς τής έλευθερίας), που έγώ τήν έρμηνεύω πώς θέλει να πει ότι όφειλουμε τήν έλευθερία μας στην πρόθυμη άπόφασή μας να τηρούμε τούς φιλελεύθερους νόμους, οί όποιοι εξασφαλίζουν τήν όμαλή λειτουργία, και κατά συνέπεια τή βιωσιμότητα, τής έλεύθερης κοινωνίας μας.

Θά τελειώσω άναφερόμενος στις διατάξεις του Συντάγματος περί παιδείας, γιατί όλα αυτά που γράφουμε και λέμε μόνο σε μιά πεπαιδευμένη κοινωνία έχουν πιθανότητες να έπιτευχθούν. Τό άρθρο 16 τή χρειάζεται; Τι θά πει, από που ως που «ή άνάπτυξη και ή προαγωγή τής τέχνης και τής έπιστήμης άποτελεί ύποχρέωση του κράτους»; Ή ότι «ό άθλητισμός τελεί υπό τήν προστασία και τήν άνώτατη έπιτεπία του κράτους»; (Είναι φασιστικές ή σταλινικές αυτές οί θέσεις); Ή παιδεία, λέει ή παράγραφος 2 «άποτελεί βασική άποστολή του Κράτους (τό Κ κεφαλαίο) και έχει σκοπό τήν ήθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική άγωγή των Έλλήνων, τήν άνάπτυξη τής έθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τή διάπλασή τους σε έλεύθερους και ύπεύθυνους πολίτες». Άν άφαιρέσει κανείς τίς έφτά τελευταίες λέξεις, τό νόημα των όποιων έξουδετερώνεται από τήν προηγούμενη άοριστολογία, δημιουργείται ένα πλαίσιο, μέσα στο όποιο χωράει ό,τι ό καθένας έπιθυμήσει. Άφου χωράει και τό χρεωκοπημένο εκπαιδευτικό μας σύστημα των έξηντα μεταπολεμικών μας χρόνων. Τό προϊόν αυτού του συστήματος είναι ένας άνθρωπος μετρίων ικανοτήτων και προσόντων χωρίς καμμία φιλοδοξία πέραν τής καταλήψεως μιάς μόνιμης (εί δυνατόν, και για τό έτερόν του ήμισυ) θέσεως στο δημόσιο (στενό ή εύρύ), ένας άνθρωπος χωρίς καμμία διάθεση ή προετοιμασία να ριψοκινδυνεύσει στο κυνήγι και τήν περιπέτεια των ιδεών και τής δράσεως.

Τι θά πρότεινα. Να άντικατασταθεί τό περιεχόμενο του άρθρου 16 με τρεις παραγράφους με τό έξης νόημα:

Σκοπός τής παιδείας είναι ή διάπλαση έλευθερων άνθρώπων, έλευθερων πολιτών, στο πλαίσιο τής δημοκρατίας μας. Έλεύθερος άνθρωπος και δημοκρατικός πολίτης είναι ένας άδιόρθωτος άτομιστής που έχει τήν αίσθηση του κοινού συμφέροντος. Ένας άνυπότακτος, που δέν φοβάται να ύπακούσει, χωρίς να λατρεύει ιδιαίτερα αυτούς τους όποιους ύπακούει. Και ένας ταπεινόφρων γεμάτος έπαρση. (Η διατύπωση είναι του Ρεζίς Ντεμπρέ, του μαρξιστή διανοούμενου και άκτιβιστή, που σήμερα βλέπει με άνοιχτό και καθαρό μάτι. Για να τόν κάω πιο συμπληρή στην έλληνική κοινή γνώμη, και έτσι ίσως πιο άποδεκτή τή σκέψη του, θά άναφέρω πώς με άρθρα του είχε τό θάρρος, τή θρασύτητα κατά τούς έξημμένους τότε συμπατριώτες του, να έναντιωθεί έντονα στους νατοϊκούς βομβαρδισμούς κατά τής Σερβίας).

Μιά άλλη παράγραφος άπλάς θά όρίζει έννέα έτη ύποχρεωτικής φοιτήσεως, όπως και τώρα, και ότι όλοι οί Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας στην πρώτη και δεύτερη βαθμίδα.

Και ή τρίτη παράγραφος θά προβλέπει ότι τά ιδιωτικά εκπαιδευτήρια λειτουργούν ως ανεξάρτητες αυτοδιοικούμενες μονάδες σε όλες τίς βαθμίδες με δικαίωμα έπιλογής του περιεχομένου, τής ύλης και του τρόπου διδασκαλίας. Τό δικαίωμα αυτό θά έπιδωχθεί να παραχωρείται και σε δημόσια εκπαιδευτήρια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια.

Όλα τά άλλα σχετικά με τήν παιδεία ζητήματα ρυθμίζονται διά νόμων.

Τελειώνω με αυτά τά σχετικά λίγα, συγκρινομένα με όσα χωρίς τελειωμό θά μπορούσε να γράψει κανείς περί των κανόνων λειτουργίας μιάς έλεύθερης κοινωνίας, που είναι όμως πολλά, πάρα πολλά, για τόν περιορισμένο για θεωρητικές συζητήσεις χώρο μιάς έφημερίδας. Τήν λέω θεωρητική συζήτηση, γιατί δέν τρέφω αυτόπατες ότι έστω και μέρος από όσα έγραψα μπορεί εύκολα να μετατραπούν σε πραγματικότητα. Δυστυχώς, σχολιάζω έγώ.